

УДК 94(477)[341.123.02]«1945/2020»

Срібна Марія Андріївна
вчений секретар,
Національний музей історії України
(Київ, Україна)
sribnamariya3@gmail.com

Mariia A. Sribna
Academic Secretary
The National Museum of the History of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ДЕЛЕГАЦІЙ В ООН (1945–2020) ЗА МАТЕРІАЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

THE ACTIVITIES OF THE UKRAINIAN DELEGATIONS TO THE UNITED NATIONS (1945-2020) (BASED ON THE MATERIALS OF THE NATIONAL MUSEUM OF THE HISTORY OF UKRAINE)

Анотація

У фондівому зібранні НМІУ зберігаються документально-речові матеріали, пов'язані з діяльністю ООН. Мета дослідження полягає в тому, щоб на прикладі музейних предметів із фондівому зібрання НМІУ з'ясувати діяльність українських делегацій в ООН, показати становлення інститутів сучасного міжнародного гуманітарного права та оцінити діяльність України в ООН наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. У статті зазначається, що у радянський період українська дипломатія перебувала під підтиском радянської зовнішньої політики. Від 1991 р. Україна надає великого значення питанню зміцнення ООН як центру багатосторонніх зусиль у вирішенні складних міжнародних проблем. Головною складовою частиною завдань України в Раді Безпеки стала протидія російській агресії.

Ключові слова: Організація Об'єднаних Націй, Національний музей історії України, Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, ЮНЕСКО.

Abstract

The National Museum of the History of Ukraine stores the documentary materials related to the activities of the UN. The aim of the study is to define the activities of the Ukrainian delegation to the UN, show the formation of modern international humanitarian law institutions, and to assess the activities of Ukraine in the UN in the late 20th – early 21st centuries on the basis of the NMHU's collection items. The article notes that during the Soviet period the Ukrainian diplomacy was under pressure from Soviet foreign policy. Since 1991 Ukraine has given great importance to strengthening the UN as a centre of multilateral efforts to address complex international issues. Countering Russian aggression has become a key component of Ukraine's tasks in the Security Council.

Key words: United Nations, National Museum of the History of Ukraine, General Assembly, Security Council, UNESCO.

16 листопада 2020 р. виповнилося 75 років від дня заснування однієї з найбільших міжнародних універсальних організацій – Організації Об'єднаних Націй (ООН). Її членами-засновниками стали 51 країна, серед них – Україна. Вироблені в межах ООН конвенції, договори та протоколи становлять чинну систему міжнародного права, забезпечення виконання якої є завданням держав-членів ООН, які ратифікували відповідні документи. Актуальність дослідження теми визначають процеси у системі міжнародних відносин, зокрема ті, що відбуваються після російської військової агресії щодо України у 2014 р. Враховуючи події останніх років, виникає питання ефективності роботи ООН, яка відповідальна за підтримання миру у світі.

Нині існує чимало досліджень із цієї проблематики, проте, жодна з робіт не спирається на документально-речову колекцію Національного музею історії України (далі – НМІУ). Історіографію цієї проблематики можна поділити на радянську, зарубіжну, діаспорну та сучасну. Радянська історіографія розглядала цю проблему та оцінювала дипломатичну діяльність органів УРСР через ідеологічну парадигму¹.

У зарубіжній історіографії Україна розглядається у контексті загальної радянської зовнішньополітичної діяльності. Науковці розглядали членство УРСР та БРСР в ООН як дипломатичний маневр радянської влади. У зовнішній політиці підкреслювалася їхня абсолютна несамостійність та повна залежність від Москви. Наукові розвідки української діаспори також транслиують тезу про повне їхнє підпорядкування у зовнішній діяльності союзному центру. Зокрема, М. Сосновський доволі скептично оцінює розширення прав радянських республік у зовнішній політиці та доводить відсутність незалежності

¹ Білоусов М. М. Рішення Ялтинської конференції про участь УРСР та БРСР в ООН // Український історичний журнал. – 1965. – № 2. – С. 117–119; Афанасьев Б. А. Участь України у боротьбі СРСР в ООН за мир і соціальний прогрес // Український історичний журнал. – 1985. – № 10. – С. 24–35; Тараненко М. С. Участь Української РСР у боротьбі Радянського Союзу за прийняття до ООН Болгарії, Румунії та Угорщини // Український історичний журнал. – 1987. – № 2. – С. 122–128; Мацейко Ю. М. Боротьба Української РСР в Організації Об'єднаних Націй за перетворення в життя ленінських принципів зовнішньої політики: (До 25-річчя ООН) // Український історичний журнал. – 1970. – № 6. – С. 18–25.

у діяльності українського МЗС².

У період незалежності з'являються низка праць, збірників документів та матеріалів конференцій, присвячених різносторонній діяльності ООН. Сучасна історіографія спирається на наукові здобутки як радянської історичної науки, так і зарубіжних дослідників. Автори намагаються об'єктивно описати внесок МЗС УРСР у розвиток міжнародних відносин у другій половині ХХ ст. та спростувати радянські стереотипи³.

Варто виокремити працю Інституту історії України НАН «Нариси з історії дипломатії України» за редакцією В. Смолія, в якій розглядається організація міжнародних відносин України на різних етапах її державності⁴.

Також слід згадати статті С. Віднянського⁵, який розглядав питання, пов'язані з історією створення ООН та набуття УРСР членства у ній. Автор детально висвітлює передумови та особливості виходу України на міжнародну арену наприкінці Другої світової війни. Дослідник підкреслює, що підпис радянської України під Статутом ООН засвідчив, що світове співтовариство формально визнало її суверенною та незалежною державою. А УРСР отримала всі привілеї організації, права обиратися до її головних органів, можливість брати участь в обговоренні та вирішенні світових проблем, доводити свою позицію та набувати досвіду дипломатичної діяльності.

Вартими уваги є праці В. Головченка⁶, який висвітлює маловідомі обставини поновлення міжнародної діяльності УРСР, входження її до ООН та розкриває справжні мотиви сталінської дипломатії у забезпеченні цього процесу. В. Головченко довів, що, не зважаючи на відсутність у УРСР власної зовнішньополітичної лінії, її вихід на міжнародну арену у часи Д. Мануїльського мав велике позитивне значення, оскільки сприяв збереженню у певній частині населення державницьких настроїв та демонстрував невідповідність між формальним міжнародним статусом України, що своєю участю у створенні та діяльності ООН отримала певне визнання світового співтовариства, та її фактичним становищем як повністю залежної частини Радянського Союзу⁷.

Окремі проблеми діяльності УРСР у межах ООН та її спеціалізованих установ у своїх працях розглядає дослідниця О. Кульчицька. Зокрема, вона вивчала загальні пріоритети діяльності УРСР у межах ООН, акцентуючи на внеску радянської України у становленні правового регулювання ядерної зброї⁸.

Питанням, дотичним до цієї теми дослідження, присвячено низку дисертаційних робіт. У роки незалежної України були створені праці О. Шкуратенка⁹, І. Гончаренка¹⁰, Ю. Біленкової¹¹ та інших.

Як бачимо, сучасні українські дослідження відзначаються новими концептуальними осмисленнями історичної ролі України в створенні ООН. Проте, не зважаючи на розмаїття публікацій, дотепер бракує досліджень, в яких джерелом інформації стала би фондова колекція НМІУ.

У фондах НМІУ зберігаються матеріали, які значно доповнюють наявні наукові праці. Зокрема, у зібранні музею є меморіальні речі Народного комісара закордонних справ УРСР Дмитра Мануїльського¹². Варто зазначити, що

2 *Сосновський М.* Україна на міжнародній арені 1945–1965. Проблеми і перспективи української зовнішньої політики – Торонто, Оттава: Видавництво Дослідного Інституту Студіум, 1966. – 272 с.

3 *Король І.* Участь України в миротворчій діяльності ООН (до 50-річчя утворення) / Ужгородський університет, Генеральне агентство по туризму в Закарпатській області. – Ужгород, 1995. – 93 с.; ООН і майбутні покоління: матеріали Міжнародного симпозиуму, присвяченого 50-річчю ООН / Київський університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин; упорядник В. Журавський. – Київ: Логос, 1996. – 192 с.; Головування України в Раді Безпеки ООН: збірник документів / Міністерство закордонних справ України; упорядники А. П. Бешта, Л. М. Колотилова; редакційна колегія А. М. Зленко [та ін.]. – Київ: Юрінком Інтер, 2001. – 632 с.; ООН у системі міжнародних відносин: історичний досвід і перспективи: ювілейний науковий збірник, присвячений 50-річчю ООН. – Київ: Либідь, 1995. – 128 с.

4 *Нариси з історії дипломатії України* / Відповідальний редактор В. А. Смолій; Авторський колектив: О. І. Галенко, Є. Є. Кмінський, М. В. Кірсенко та інші. – Київ: Альтернативи, 2001. – 736 с.

5 *Віднянський С. В.* Чому та як Українська РСР стала однією з країн-засновниць ООН? (до 70-річчя Організації Об'єднаних Націй і членства в ній України) // Український історичний журнал. – 2015. – № 5. – С. 172–185; *Віднянський С. В.* Чому та як Українська РСР стала однією з країн-засновниць ООН? (до 70-річчя Організації Об'єднаних Націй і членства в ній України) (закінчення) // Український історичний журнал. – 2015. – № 6. – С. 175–194.

6 *Головченко В. І.* Україна – держава-співзасновник ООН: міфи й історичні реалії // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. – Випуск 38/39. – 2012. – С. 12–19.

7 *Головченко В. І.* Дмитро Мануїльський – керівник зовнішньополітичного відомства Української РСР (1944–1952 рр.) // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – Випуск 127 (частина I). – 2016. – С. 14–26.

8 *Кульчицька О. В.* Зовнішньополітичні пріоритети Української РСР на сесіях Генеральної Асамблеї ООН // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Серія: Історія. – Т. 198. – Випуск 186. – 2012. – С. 13–17; *Кульчицька О. В.* Позиція Української РСР щодо проблеми роззброєння на сесіях Генеральної Асамблеї ООН // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. – Серія: Історія. – Т. 227. – Випуск 215. – 2014. – С. 55–59.

9 *Шкуратенко О. В.* Правові засади зовнішньополітичної діяльності Української РСР як члена ООН (40-ві – початок 60-х років ХХ століття): дисертація кандидата юридичних наук: 12.00.01 / Київський національний університет внутрішніх справ. – Київ, 2007. – 225 с.

10 *Гончаренко І. О.* Діяльність ООН та ОБСЄ у врегулюванні конфліктів на пострадянському просторі (90-ті роки ХХ століття): дисертація кандидата історичних наук: 07.00.02 / Дипломатична академія України при Міністерстві закордонних справ України. – Київ, 2009. – 228 с.

11 *Біленкова Ю. С.* Участь політико-правових суб'єктів Української РСР в розробці та утвердженні основних інститутів нового міжнародного права (1944–1991 рр.): історико-правове дослідження: дисертація кандидата юридичних наук: 12.00.01 / Національний університет «Львівська Політехніка». – Львів, 2019. – 248 с.

12 Посвідчення № В-425 делегата Генеральної Асамблеї ООН від УРСР Д. Мануїльського, Париж, 1948 р. (РД-2966/4); люлька 1920–1930 рр. (Р-448); окуляри 1930-х рр. (Р-449); фотографії «Делегація УРСР на чолі з народним комісаром закордонних справ УРСР Д. Мануїльським на 1-й сесії Генеральної Асамблеї ООН. США, Сан-Франциско, 1945 р.» (Ф-7761) та «Перша сесія Генеральної

найактивніший період діяльності делегації УРСР при ООН припадає на період, коли Д. Мануїльський очолював МЗС УРСР (рис. 1). У 1945 р. на установчій конференції у Сан-Франциско українська делегація зробила внесок у створення Статуту ООН. Д. Мануїльський був обраний головою комітету з вироблення проекту преамбули Статуту ООН – розділу, в якому було визначено цілі та принципи міжнародної організації. Він брав участь у роботі комітету, де обговорювали структуру та процедуру Ради Безпеки. За словами Д. Мануїльського, “наша українська делегація активно сприяє успішній конференції, успішній створення організації безпеки... Ми маємо право пишатися тим, що перші кроки нашої української держави на міжнародній арені присвячені справі миру”¹³.

Під час підготовки Статуту ООН за ініціативою української делегації було внесено поправку щодо рівного права на працю у структурах організації, незалежно від статі співробітника. Також було запропоновано внести до Статуту положення про необхідність міжнародної співпраці, спрямованої на повагу до прав людини, незалежно від раси, мови, релігії та статі. Українська делегація, яка складалася з відомих науковців, окрім активної участі у роботі конференції, проводила зустрічі, спрямовані на культурно-освітній розвиток між країнами. Зустрічі відбувалися у різних університетах та установах США, де українська делегація знайомилася із зарубіжним досвідом роботи та водночас інформувала громадськість зі станом науки та культури в УРСР. 25 червня 1945 р. Статут ООН було одногосно ухвалено конференцією, а 22 серпня 1945 р. Статут ООН ратифікувала Президія Верховної Ради УРСР. 24 жовтня ратифікаційну грамоту УРСР, БРСР та СРСР було передано на зберігання в ООН. У 1948–1949 рр. Д. Мануїльського обрали головою Ради Безпеки ООН (рис. 2). УРСР добивалася певного авторитету на міжнародній арені, хоча на роботу української делегації в ООН сильно впливало партійне та державне керівництво СРСР, від напрямку якого залежала політична лінія.

У 1954 р. УРСР приєдналася до ЮНЕСКО, тим самим зробивши внесок у розвиток міжнародного гуманітарного права у питаннях розвитку культурно-освітнього напрямку держав-учасників. Українські дипломати наполягали на наданні допомоги слаборозвиненим країнам у справі ліквідації неписьменності та наданні безкоштовної освіти для дітей. Слід зазначити, що УРСР використовувала ЮНЕСКО для міжнародного іміджу країни та популяризації досягнень української культури. Зокрема, у 1964 р. із ініціативи українських дипломатів на XII-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО було прийнято рішення відсвяткувати 150-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка на міжнародному рівні. У колекції НМІУ зберігаються матеріали нагородженого Срібною медаллю ЮНЕСКО дослідника історії міжнародних відносин Г. Цветкова (рис. 3), який у 1981–1985 рр. був членом Виконавчого комітету ЮНЕСКО від УРСР¹⁴.

У 1957 р. відкрилося постійно діюче представництво УРСР при ООН. Одним із головних напрямів діяльності дипломатів УРСР стала боротьба за мир і безпеку народів, за мирне співіснування держав та запобігання світовій війні. У 1958–1961 рр. Постійним представником УРСР при ООН був П. Удовиченко (рис. 4–5). У НМІУ зберігається документально-речова колекція цього українського дипломата¹⁵.

Також у НМІУ є матеріали Міністра закордонних справ УРСР (у 1966–1970 рр.) Д. Білокоса¹⁶, який у 1970 р. підписав звернення до Генерального секретаря ООН, в якому були викладені пропозиції уряду УРСР щодо зміцнення міжнародної безпеки.

У фондовому зібранні музею зберігаються матеріали історика та дипломата В. Бруза, який з 1983 р. до травня 1990 р. працював у секретаріаті ООН (рис. 6–7) та був директором Центру проти апартеїду¹⁷. В. Бруз досліджував проблеми теорії

Асамблеї ООН. Засідання комітету під головуванням Д. Мануїльського. США, Сан-Франциско, травень 1945 р.” (Ф-7759). Меморіальні речі Народного комісара закордонних справ УРСР Дмитра Мануїльського // Національний музей історії України (далі НМІУ). – Фонди.

13 Суярко Л. А. Дмитрий Захарович Мануильский: революционер, дипломат, ученый. – Київ, 1983. – С. 97.

14 Колекційний опис № 590. – Том 1. – “Україна на міжнародній арені в 1960-х – 1990 рр. Участь дипломатів України в роботі міжнародних організацій ООН в 1960–1990 рр.”. – Фото “Гліб Цветков на 15 сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО. м. Париж 1968 р.” (ФД-4939); посвідчення Г. Цветкова члена Виконавчої Ради ЮНЕСКО від УРСР. Париж, Франція, 29 квітня 1981 р. (РД-10 440); перепустка Г. Цветкова члена Виконавчої Ради ЮНЕСКО від УРСР. Париж, Франція, 1981 р. (РД-10 441); фото “Делегація УРСР на 25 сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО, м. Париж 1989 р.” (Ф-22 292); акредитаційна картка делегата 25 сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО Г. Цветкова. м. Париж, Франція, 1989 р. (РД-10 444) // НМІУ. – Фонди.

15 Колекційний опис № 590. – Том 2. – “Україна на міжнародній арені в 1960–1990 рр. Перший Постійний представник УРСР при ООН Петро Платонович Удовиченко (1914–1992 рр.)”. – Посвідчення № 235 П. Удовиченка від Міністерства закордонних справ УРСР у зв’язку з відрядженням його до Москви для вирішення питань, пов’язаних з організацією Представництва УРСР при ООН. 14 травня 1958 р. м. Київ (РД-10 486); фото “Вручення повноважень Постійним Представником УРСР при ООН П. Удовиченком Генеральному секретареві ООН Д. Хаммаршельду. США, м. Нью-Йорк, 14 серпня 1958 р.” (Ф-22 350); фото “Підписання конвенції про визнання і виконання міжнародних арбітражних рішень Постійним Представником УРСР при ООН П. Удовиченком у Штаб-квартирі ООН в Нью-Йорку. США, 29 грудня 1958 р.” (Ф-22 343); фото “Постійний Представник УРСР при ООН П. Удовиченко та Постійний представник Південно-Африканського Союзу В. Фоуріс в залі засідань 13 сесії Генеральної Асамблеї ООН, м. Нью-Йорк, США, жовтень 1958 р.” (ФД-4969); офіційні доповіді 14 сесії Генеральної Асамблеї ООН. 16 засідання Спеціального політичного комітету 2 грудня 1959 р. (ЛД-6381); газета “Правда України” № 289 (5401) від 13.12.1959 р. із текстом виступу Представника УРСР при ООН П. Удовиченка у Першому Комітеті 14 сесії Генеральної Асамблеї ООН (ЛД-6380); текст виступу Представника УРСР П. Удовиченка у Спеціальному політичному комітеті Генеральної Асамблеї ООН з питання про расовий конфлікт у Південно-Африканському Союзі, м. Нью-Йорк, США, жовтень 1959 р. (РД-10484) // НМІУ. – Фонди.

16 Колекційний опис № 590. – Том 1. – Фото “Делегація УРСР на чолі з міністром закордонних справ України Д. Білоколом на 24 сесії Генеральної Асамблеї ООН. США, м. Нью-Йорк, 1969 р.” (ФД-4932); фото “Міністр закордонних справ України Д. Білоколос та постійний представник України в ООН С. Шевченко на 22 сесії Генеральної Асамблеї ООН. США, м. Нью-Йорк, 1967 р.” (ФД-4933) // НМІУ. – Фонди.

17 Колекційний опис № 590. – Том 1. – Текст виступу В. Бруза у департаменті громадської інформації ООН з питання “Підхід до вивчення історії ООН” 1975 р. (ЛД-6354); фото “В. Бруз під час роботи Комітету проти апартеїду ООН”, м. Нью-Йорк, 1986 р.”

миротворчої діяльності ООН та врегулювання міжнародних конфліктів¹⁸. Дослідник, зокрема, вважав, що у 1945 р. “ООН була єдиною ефективною міжнародною силою, яка спроможна була відіграти роль інструменту по підтриманню миру. Що й було відображено в Статуті ООН. Сьогодні світ докорінно змінився і треба об’єктивно враховувати реалії: Рада Безпеки не віддзеркалює адекватно розстановку сил у світі... Враховуючи реалії, варто подумати над проблемою децентралізації миротворчої діяльності. Зростання хвилі конфліктів і їх масштаби свідчать про неможливість ООН впоратися з сучасними завданнями миротворчості. Тим більше, що регіональні організації перетворилися на дієздатну силу. Вони можуть і повинні взяти на себе основний тягар врегулювання локальних і регіональних конфліктів... За Радою Безпеки доцільно було б залишити контрольні та координаційні функції в цій сфері”¹⁹.

У 1993–1995 рр. В. Бруз був відповідальним секретарем Національного комітету з підготовки на честь відзначення 50-ї річниці ООН. А 18 жовтня 1995 р. Указом Президента України “з нагоди 50-ї річниці заснування Організації Об’єднаних Націй, за багаторічну плідну дипломатичну діяльність” В. Брузу надано почесне звання “Заслужений діяч науки і техніки України”²⁰.

Із проголошенням незалежності України розпочався новий етап її діяльності в ООН. Нині це є одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики²¹.

Фондова колекція НМІУ має різноманітні фотоматеріали з діяльності в ООН Г. Удовенка (рис. 8), який був Міністром закордонних справ України (у 1994–1998 рр.), головою Народного Руху України (у 1999–2003 рр.), 52-м президентом Генеральної Асамблеї ООН (1997–1998 рр.), членом Ради президентів Генеральної Асамблеї ООН²².

Слід зазначити, що під час 52-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН було зроблено спробу реформувати організацію, ухваливши всеосяжну програму оновлення, запропоновану її тодішнім Генеральним секретарем К. Аннаном. Як згодом згадував Г. Удовенко, “... треба було пристосувати цю організацію до викликів сучасності, зламати систему, яка існувала протягом 50 років. К. Аннан підготував доповідь про реформування ООН, а моїм завданням було втілити її положення в рішення Генеральної Асамблеї. Це було дуже складно. Малі держави ображалися, що переговори ведуться за їх спиною. І тоді я започаткував інститут неформальних засідань Генеральної Асамблеї, на які приходив кожен, хто хотів брати в них участь. Мене навіть називали головним реформатором ООН”²³.

Одним із важливих напрямів співпраці у роки незалежності між Україною та ООН є пом’якшення та мінімізація довготермінових наслідків Чорнобильської катастрофи. У червні 2001 р. делегація України стала головним ініціатором скликання першої спецесії Генасамблеї ООН з проблеми ВІЛ/СНІД²⁴.

Із березня 2014 р. в Україні діє Моніторингова місія ООН у галузі прав людини, що фіксує правозахисні наслідки російської агресії. 27 березня 2014 р. після незаконного референдуму в Криму Генеральна Асамблея ООН схвалила резолюцію “Територіальна цілісність України” положеннями якої підтверджується суверенітет, політична незалежність, єдність та територіальна цілісність України у межах її міжнародно визнаних кордонів, невизнання проведення так званого референдуму та відповідно будь-якої зміни статусу АРК та м. Севастополя. Схвалення цього документа мало вкрай важливе політичне та міжнародно-правове значення і засвідчило підтримку міжнародним співтовариством України у боротьбі з російською агресією. 19 грудня 2016 р. під час 71-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН була ухвалена резолюція

(ФД-4936); картка акредитаційна В. Бруза, учасника семінару в Центрі проти апартеїду в 1986 р. (м. Нью-Йорк) при Секретаріаті ООН. (ЛД-6355); посвідчення № 365 879 В. Бруза, співробітника політичного департаменту Секретаріату ООН 31 травня 1990 р. (РА-10435); фото “В. Бруз у робочому кабінеті в політичному департаменті Секретаріату ООН, м. Нью-Йорк, 1988 р.” (ФД-4937); фото “В. Бруз під час місії ООН у Намібію, м. Вінхук, 1990 р. (ФД-4938); фото “В. Бруз на 49 сесії Генеральної Асамблеї ООН, м. Нью-Йорк, 1994 р.” (Ф-22 289); текст виступу В. Бруза у II комітеті Генеральної Асамблеї ООН під час роботи 49 сесії ГА ООН. 1994 р. (ЛД-6356) // НМІУ. – Фонди.

18 Колекційний опис № 590. – Том 1. – Книга В. С. Бруза з дарчим написом автора “ООН і врегулювання міжнародних конфліктів”. – Київ: Либідь, 1995 р. (РА-1489) // НМІУ. – Фонди.

19 Бруз В. С. ООН і НАТО: проблеми співробітництва // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 2000. – Вип. 3. – С. 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvda_u_2000_3_6 (дата звернення: 30.11.2020).

20 Колекційний опис № 590. – Том 1. – Скорегована програма реалізації заходів щодо відзначення 50 річчя від дня заснування ООН. Київ, 28 лютого 1995 р. Підготовлена Національним організаційним комітетом України з відзначення 50-річчя ООН (ЛД-6357); програма урочистого вечора, присвяченого 50-річчю ООН, В. Бруза, м. Київ, 18 жовтня 1995 р. (ЛД-6358); картка акредитаційна В. Бруза, учасника ювілейної сесії Генеральної Асамблеї ООН, присвяченої 50-річчю від дня заснування ООН, м. Нью-Йорк, 1995 р. (РД-10438); значок, випущений на честь 50-річчя ООН, В. Бруза, 1995 р. (МДМ-4395); буклет “Україна та Організація Об’єднаних Націй: 50 років співробітництва”. – Київ: Бліцінформ”, 1995 р. (ЛД-6359) // НМІУ. – Фонди.

21 Колекційний опис № 871 “Матеріали Удовенка Геннадія Йосиповича, дипломата, політичного і державного діяча України кін. ХХ – поч. ХХІ ст.”. – Фото “Делегація України на 51 сесії Генеральної Асамблеї ООН, США, м. Нью-Йорк, 26 вересня 1996 р.” (Ф-24277); фото “Під час відкриття 52 сесії Генеральної Асамблеї ООН, м. Нью-Йорк, 16 вересня 1997 р.” (Ф-24275); фото “Президія 52 сесії Генеральної Асамблеї ООН, м. Нью-Йорк, 25 листопада 1997 р.” (Ф-24273) // НМІУ. – Фонди.

22 Колекційний опис № 609 “Україна на міжнародній арені в 1990-х рр. Міністр закордонних справ України Удовенко Г. Й.” – Фото “Голова 52 сесії Генеральної Асамблеї ООН Г. Удовенко під час зустрічі з Генеральним секретарем ООН К. Аннаном. США, м. Нью-Йорк, 27 жовтня 1997 р.” (Ф-22 482); фото “Виступ Президента України Л. Кучми на 52 сесії Генеральної Асамблеї ООН 1997 р.” (Ф-22487); посвідчення № 106 Г. Удовенка, учасника спеціальної сесії ООН з питань охорони навколишнього середовища, США, м. Нью-Йорк, червень 1997 р. (РД-10744); фото “Голова 52-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН Г. Удовенко під час зустрічі з міністром закордонних справ Болгарії Н. Михайловою” (Ф-22483) // НМІУ. – Фонди.

23 Шевчук Ю. Геннадій Удовенко: “Не боюся, коли мені дихають у спину” // Голос України (газета Верховної ради України). 29.01.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/247149> (дата звернення: 30.11.2020).

24 Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. Міжнародні відносини. Організація Об’єднаних Націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-obyednanih-nacij> (дата звернення: 30.11.2020).

“Стан з правами людини у Автономній Республіці Крим та місті Севастополі (Україна)”, яка підтверджує суверенітет і територіальну цілісність України та визнає АР Крим і місто Севастополь тимчасово окупованою територією. Важливим елементом цього документа є застосування у термінології ООН визначення “окупаційна влада” щодо статусу РФ у Криму²⁵.

У 2016–2017 рр. пріоритетом роботи України у Раді Безпеки ООН стало інформування членів Ради та міжнародного співтовариства про будь-які намагання російської сторони загострити ситуацію в тимчасово окупованому Криму та на сході України²⁶.

Таким чином, те, що УРСР брала участь у роботі установчої конференції Сан-Франциско у 1945 р., започаткувало її вихід на міжнародну політичну арену. Українська делегація брала активну участь у розробці Статуту ООН, який сформулював звичні норми міжнародного права. За радянський період українська дипломатія діяла під пильним контролем загальної радянської зовнішньої політики, підтримуючи позицію СРСР на міжнародній арені. Але, не зважаючи на це, завдяки своїй діяльності УРСР отримала права обиратися до головних органів ООН, можливість брати участь в обговоренні світових проблем та набувати досвіду дипломатичної діяльності. З 1991 р. Україна своєю роботою підтвердила відданість принципам демократії та верховенства права, зокрема шляхом підписання низки Конвенцій ООН. У XXI ст. організація дедалі частіше стає об’єктом критики, зокрема, через неефективність на пряму безпеки. У 2020 р. в умовах численних конфліктів, економічної та політичної напруги, пандемії виникає чимраз більше запитань щодо дієздатності ООН. Проте, зводити нанівець роль організації не варто, адже резолюції та декларації ООН є важливими для міжнародного права та країн-жертв агресії, оскільки можна апелювати до цих резолюцій у міжнародних судах. Крім того, за словами Генерального секретаря ООН А. Гутерріша (з 2017 р.), організація дозволила “уникнути Третьої світової війни”²⁷.

Нині зрозуміло, що якщо найближчим часом не відбудеться реформування ООН, то організацію чекатиме доля своєї попередниці Ліги Націй. Зі свого боку, Україна готова брати активну участь у її реформуванні, про що було сказано президентом України В. Зеленським на загальних дебатах 75-ї сесії Генеральної асамблеї ООН²⁸.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

- Афанасьев Б. А.* Участь України у боротьбі СРСР в ООН за мир і соціальний прогрес // Український історичний журнал. – 1985. – № 10. – С. 24–35.
- Біленкова Ю. С.* Участь політико-правових суб’єктів Української РСР в розробці та утвердженні основних інститутів нового міжнародного права (1944–1991 рр.): історико-правове дослідження: дисертація кандидата юридичних наук: 12.00.01 / Національний університет “Львівська Політехніка”. – Львів, 2019. – 248 с.
- Білоусов М. М.* Рішення Ялтинської конференції про участь УРСР та БРСР в ООН // Український історичний журнал. – 1965. – № 2. – С. 117–119.
- Бруз В. С.* ООН і НАТО: проблеми співробітництва // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 2000. – Випуск 3. – С. 13–18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2000_3_6 (дата звернення: 30.11.2020).
- Віднянський С. В.* Чому та як Українська РСР стала однією з країн-засновниць ООН? (до 70-річчя Організації Об’єднаних Націй і членства в ній України) // Український історичний журнал. – 2015. – № 5. – С. 172–185.
- Віднянський С. В.* Чому та як Українська РСР стала однією з країн-засновниць ООН? (до 70-річчя Організації Об’єднаних Націй і членства в ній України) (закінчення) // Український історичний журнал. – 2015. – № 6. – С. 175–194.
- Виступ Президента України на загальних дебатах 75-ї сесії Генеральної асамблеї ООН // Генеральне консульство України в Чикаго. 20.10.2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://chicago.mfa.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zagalnih-debatah-75-yi-sesiyi-generalnoyi-asambleyi-oon> (дата звернення: 30.11.2020).
- Головування України в Раді Безпеки ООН: збірник документів / Міністерство закордонних справ України; упорядники А. П. Бешта, Л. М. Колотилова; редакційна колегія А. М. Зленко [та ін.]. – Київ: Юрінком Інтер, 2001. – 632 с.
- Головченко В. І.* Україна – держава-співзасновник ООН: міфи й історичні реалії // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Міжнародні відносини. – Випуск 38/39. – 2012. – С. 12–19.
- Головченко В. І.* Дмитро Мануїльський – керівник зовнішньополітичного відомства Української РСР (1944–1952 рр.) // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – Випуск 127 (частина I). – 2016. – С. 14–26.
- Гончаренко І. О.* Діяльність ООН та ОБСЄ у врегулюванні конфліктів на пострадянському просторі (90-ті роки ХХ століття): дисертація кандидата історичних наук: 07.00.02 / Дипломатична академія України при Міністерстві закордонних справ України. – Київ, 2009. – 228 с.
- Доклад Генерального секретаря о работе Организации 2020 год [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/annualreport/files/2020/09/Annual-report-SG-2020-RU-Complete-Web.pdf> (дата звернення: 30.11.2020).
- Колекційний опис № 871 “Матеріали Удовенка Геннадія Йосиповича, дипломата, політичного і державного діяча України кінця ХХ – початку ХХІ ст.” // Національний музей історії України (далі – НМІУ). – Фонди.

25 Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. Міжнародні відносини. Організація Об’єднаних Націй. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-obyednanih-nacij> (дата звернення: 30.11.2020).

26 Постійне представництво України при ООН в Нью Йорку. Діяльність в рамках ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraineun.org/ukraine-and-un/activities-in-un> (дата звернення: 30.11.2020).

27 Доклад Генерального секретаря о работе Организации 2020 год [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/annualreport/files/2020/09/Annual-report-SG-2020-RU-Complete-Web.pdf> (дата звернення: 30.11.2020).

28 Виступ Президента України на загальних дебатах 75-ї сесії Генеральної асамблеї ООН // Генеральне консульство України в Чикаго. 20.10.2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://chicago.mfa.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zagalnih-debatah-75-yi-sesiyi-generalnoyi-asambleyi-oon> (дата звернення: 30.11.2020).

- Коллекційний опис № 609 “Україна на міжнародній арені в 1990-х рр. Міністр закордонних справ України Удовенко Г. Й.” // НМІУ. – Фонди.
- Коллекційний опис № 590. – Том 1. “Україна на міжнародній арені в 1960-х – 1990 рр. Участь дипломатів України в роботі міжнародних організацій ООН в 1960–1990 рр.” // НМІУ. – Фонди.
- Коллекційний опис № 590. – Том 2 “Україна на міжнародній арені в 1960–1990 рр. Перший Постійний представник УРСР при ООН Петро Платонович Удовиченко (1914–1992 рр.)” // НМІУ. – Фонди.
- Король І.* Участь України в миротворчій діяльності ООН: (до 50-річчя утворення) / Ужгородський університет, Генеральне агентство по туризму в Закарпатській області. – Ужгород, 1995. – 93 с.
- Кульчицька О. В.* Зовнішньополітичні пріоритети Української РСР на сесіях Генеральної Асамблеї ООН // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. – Серія: Історія. – Том 198. – Випуск 186. – 2012. – С. 13–17.
- Кульчицька О. В.* Позиція Української РСР щодо проблеми роззброєння на сесіях Генеральної Асамблеї ООН // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”]. – Серія: Історія. – Том 227. – Випуск 215. – 2014. – С. 55–59.
- Мацейко Ю. М.* Боротьба Української РСР в Організації Об’єднаних Націй за перетворення в життя ленінських принципів зовнішньої політики: (До 25-річчя ООН) // Український історичний журнал. – 1970. – № 6. – С. 18–25.
- Меморіальні речі Народного комісара закордонних справ УРСР Дмитра Мануїльського // НМІУ. – Фонди.
- Нариси з історії дипломатії України / Відповідальний редактор В. А. Смолій; Авторський колектив: О. І. Галенко, Є. Є. Камінський, М. В. Кірсенко та інші. – Київ: Альтернативи, 2001. – 736 с.
- ООН і майбутні покоління: матеріали Міжнародного симпозіуму, присвяченого 50-річчю ООН / Київський університет імені Тараса Шевченка., Інститут міжнародних відносин; упорядник В. Журавський. – Київ: Логос, 1996. – 192 с.
- ООН у системі міжнародних відносин: історичний досвід і перспективи: Ювілейний науковий збірник, присвячений 50-річчю ООН. – Київ: Либідь, 1995. – 128 с.
- Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. Міжнародні відносини. Організація Об’єднаних Націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-obyednanih-nacij> (дата звернення: 30.11.2020).
- Постійне представництво України при ООН в Нью Йорку. Діяльність в рамках ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraineun.org/ukraine-and-un/activities-in-un> (дата звернення: 30.11.2020).
- Суярко Л. А.* Дмитрій Захарович Мануїльський: революціонер, дипломат, учений. – Київ, 1983. – 167 с.
- Сосновський М.* Україна на міжнародній арені 1945–1965. Проблеми і перспективи української зовнішньої політики. – Торонто, Оттава: Видавництво Дослідного Інституту Студіум, 1966. – 272 с.
- Тараненко М. С.* Участь Української РСР у боротьбі Радянського Союзу за прийняття до ООН Болгарії, Румунії та Угорщини // Український історичний журнал. – 1987. – № 2. – С. 122–128.
- Шевчук Ю.* Геннадій Удовенко: “Не боюся, коли мені дихають у спину” // Голос України (газета Верховної ради України). 29.01.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/247149> (дата звернення: 30.11.2020).
- Шкуратенко О. В.* Правові засади зовнішньополітичної діяльності Української РСР як члена ООН (40-ві – початок 60-х років ХХ століття): дисертація кандидата юридичних наук: 12.00.01 / Київський національний університет внутрішніх справ. – Київ, 2007. – 225 с.

REFERENCES

- Afanasev B. A. 1985. Uchast Ukrainy u borotbi SRSR v OON za myr i sotsialnyi prohres. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, no. 10, pp. 24–35.
- Bilenkova Yu. S. 2019. Uchast polityko-pravovykh subiektiv Ukrainskoi RSR v rozrobtsti ta utverdzheni osnovnykh instytutiv novoho mizhnarodnoho prava (1944–1991 rr.): istoryko-pravove doslidzhennia: dys....kand. yuryd. nauk: 12.00.01 (Natsionalnyi universytet Lvivska Politekhnik). Lviv.
- Bilousov M. M. 1965. Rishennia Yaltynskoi konferentsii pro uchast URSR ta BRSR v OON. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, no. 2, pp. 117–119.
- Bruz V. S. 2000. OON i NATO: problemy spivrobotnytstva. *Naukovyi visnyk Diplomatychnoi akademii Ukrainy*, vol. 3, pp. 13–18 [El. resurs]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2000_3_6 (data zvernennia: 30.11.2020).
- Vidnianskyi S. V. 2015. Chomu ta iak Ukrainka RSR stala odniieiu z krain-zasnovnyts OON? (do 70-richchia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii i chlenstva v nii Ukrainy). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, no. 5, pp. 172–185.
- Vidnianskyi S. V. 2015. Chomu ta iak Ukrainka RSR stala odniieiu z krain-zasnovnyts OON? (do 70-richchia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii i chlenstva v nii Ukrainy) (zakinchennia). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, no. 6, pp. 175–194.
- Vystup Prezydenta Ukrainy na zahalnykh debatakh 75-i sesii Heneralnoi asamblei OON. Heneralne konsulstvo Ukrainy v Chykahoh. 20.10.2020 [El. resurs]. URL: <https://chicago.mfa.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zagalnih-debatah-75-yi-sesiyi-generalnoyi-asambleyi-oon> (data zvernennia: 30.11.2020)..
- Holovuvannia Ukrainy v Radi Bezpeky OON: zb. dok. (Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy; uporiad. A. P. Beshta, L. M. Kolotilova; red. kol. A. M. Zlenko [ta in.]). Kyiv: Yurinkom Inter. 2001.
- Holovchenko V. I. 2012. Ukraina – derzhava-spivzasnovnyk OON: mify i istorychni realii. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka. Mizhnarodni vidnosyny*, vol. 38/39, pp. 12–19.
- Holovchenko V. I. 2016. Dmytro Manuil'skyi – kerivnyk zovnishnopolitychnoho vidomstva Ukrainskoi RSR (1944–1952 rr.).

- Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, vol. 127 (chastyna 1), pp. 14–26.
- Honcharenko I. O. 2009. Diialnist OON ta OBSiE u vrehuliuvanni konfliktiv na postradianskomu prostori (90-ti roky 20 stolittia): dys. kand. ist. nauk: 07.00.02 (Dyp. akad. Ukrainy pry M-vi zakordon. sprav Ukrainy). Kyiv.
- Doklad Generalnogo sekretaria o rabote Organizatsii 2020 god [El. resurs]. URL: <https://www.un.org/annualreport/files/2020/09/Annual-report-SG-2020-RU-Complete-Web.pdf> (дата звернення: 30.11.2020).
- Kolektsiinyi opys no. 871 Materialy Udovenka Hennadiia Yosypovycha, diplomata, politychnoho i derzhavnogo diiacha Ukrainy kin. 20 – poch. 21 st. Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy (dali NMIU). Fondy.
- Kolektsiinyi opys no. 609 Ukraina na mizhnarodnii areni v 1990-kh rr. Ministr zakordonnykh sprav Ukrainy Udovenko H. Y. NMIU. Fondy.
- Kolektsiinyi opys no. 590, vol. 1. Ukraina na mizhnarodnii areni v 1960-kh – 1990 rr. Uchast diplomativ Ukrainy v roboti mizhnarodnykh orhanizatsii OON v 1960–1990 rr. NMIU. Fondy.
- Kolektsiinyi opys no. 590, vol. 2 Ukraina na mizhnarodnii areni v 1960–1990 rr. Pershyi Postiinyi predstavnyk URSR pry OON Petro Platonovych Udovychenko (1914–1992 rr.). NMIU. Fondy.
- Korol I. 1995. Uchast Ukrainy v myrotvorchii diialnosti OON: (do 50-richchia utvorennia) (Uzhhorodskiy un-t, Heneralne ahentstvo po turyzmu v Zakarpatskiy oblasti). Uzhhorod.
- Kulchytska O. V. 2012. Zovnishnopolitychni priorytety Ukrainskoi RSR na sesiiakh Heneralnoi Asamblei OON. *Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnogo universytetu imeni Petra Mohyly]*. Ser.: Istorii, vol. 198, vyp. 186, pp. 13–17.
- Kulchytska O. V. 2014. Pozytsiia Ukrainskoi RSR shchodo problemy rozzbroiennia na sesiiakh Heneralnoi Asamblei OON. *Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnogo universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu Kyievo-Mohylianska akademiia]*. Ser.: Istorii, vol. 227, vyp. 215, pp. 55–59.
- Matseiko Yu. M. 1970. Borotba Ukrainskoi RSR v Orhanizatsii Obiednanykh Natsii za peretvorennia v zhyttia leninskykh pryntsyviv-zovnishnoi polityky: (Do 25-richchia OON). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, no. 6, pp. 18–25.
- Memorialni rechi Narodnogo komisara zakordonnykh sprav URSR Dmytra Manuilskoho. NMIU. Fondy.
- Narysy z istorii diplomatii Ukrainy (ed. V. A. Smolii; Avt. kol.: O. I. Halenko, Ye. Ye. Kaminskyi, M. V. Kirsenko ta in.). Kyiv: Alternatyvy, 2001.
- OON I maibutni pokolinnia: materialy Mizhnarodnogo sympoziumu, prysviach. 50-richchiu OON (Kyivskiy un-t im. Tarasa Shevchenka., Instytut mizhnarodnykh vidnosyn; uporiad. V. Zhuravskiy). Kyiv: Lohos, 1996.
- OON u systemi mizhnarodnykh vidnosyn: istorychnyi dosvid i perspektyvy: Yuvileinyi naukovyi zbirnyk, prysviacheniy 50-richchiu OON. Kyiv: Lybid, 1995.
- Ofitsiinyi sait Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainy. Mizhnarodni vidnosyny. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii [El. resurs]. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-obyednanih-nacij> (дата звернення: 30.11.2020).
- Postiine predstavnytstvo Ukrainy pry OON v Niu Yorku. Diialnist v ramkakh OON [El. resurs]. URL: <https://ukraineun.org/ukraine-and-un/activities-in-un> (дата звернення: 30.11.2020).
- Suiarko L. A. 1983. Dmitrii Zakharovich Manuilskii: revoliutsioner, diplomat, ucheniy. Kiev.
- Sosnovskiy M. 1966. Ukraina na mizhnarodnii areni 1945–1965. Problemy i perspektyvy ukrainskoi zovnishnoi polityky. Toronto, Ottava: Vydavnytstvo Doslidnogo Instytutu Studiium.
- Taranenko M. S. 1987. Uchast Ukrainskoi RSR u borotbi Radianskoho Soiuzu za pryiniattia do OON Bolharii, Rumunii ta Uhorschyny. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, vol. 2, pp. 122–128.
- Shevchuk Yu. Hennadii Udovenko: Ne boisia, koly meni dykhaiu u spynu. *Holos Ukrainy (hazeta Verkhovnoi rady Ukrainy)*. 29.01.2003. [El. resurs]. URL: <http://www.golos.com.ua/article/247149> (дата звернення: 30.11.2020).
- Shkuratenko O. V. 2007. Pravovi zasady zovnishnopolitychnoi diialnosti Ukrainskoi RSR yak chlena OON (40-i – pochatok 60-kh rokov 20 stolittia): dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 (Kyivskiy natsionalnyi un-t vnutrishnikh sprav). Kyiv.

Перелік ілюстрацій:

- Рис. 1.** Фото “Делегація УРСР на чолі з Народним комісаром закордонних справ УРСР Д. Мануїльським на 1-й сесії Генеральної Асамблеї ООН. США, Сан-Франциско, 1945 р.” – Ф-7761 (з колекції НМІУ).
- Рис. 2.** Посвідчення №-D-425 Д. Мануїльського – делегата Генеральної Асамблеї ООН від УРСР. Франція, Париж, 1948 р. – РД-2966/4 (з колекції НМІУ).
- Рис. 3.** Диплом імені Д. Мануїльського, вручений Г. Цветкову за цикл робіт із проблем радянсько-американських відносин. – РД-10 442 (з колекції НМІУ).
- Рис. 4.** Посвідчення № 476 П. Удовиченка – Постійного представника УРСР при ООН, Київ, Рада Міністрів УРСР, 27 травня 1958 р. – РД-10 485 (з колекції НМІУ).
- Рис. 5.** Фото “Делегація УРСР на пленарному засіданні 15 сесії Генеральної Асамблеї ООН (зліва направо: М. Підгорний, Л. Паламарчук, П. Удовиченко. США, Нью-Йорк, 1960 р.” – Ф-22345 (з колекції НМІУ).
- Рис. 6–7.** Переписка ООН №103939 Бруза Володимира Семеновича на період від 1983 до 1986 рр. – РД-10 434 (з колекції НМІУ).
- Рис. 8.** Фото “Делегація України на 52-й сесії Генеральної Асамблеї ООН. США, Нью-Йорк, 16 вересня 1997 р.” – Ф-24 274 (з колекції НМІУ).

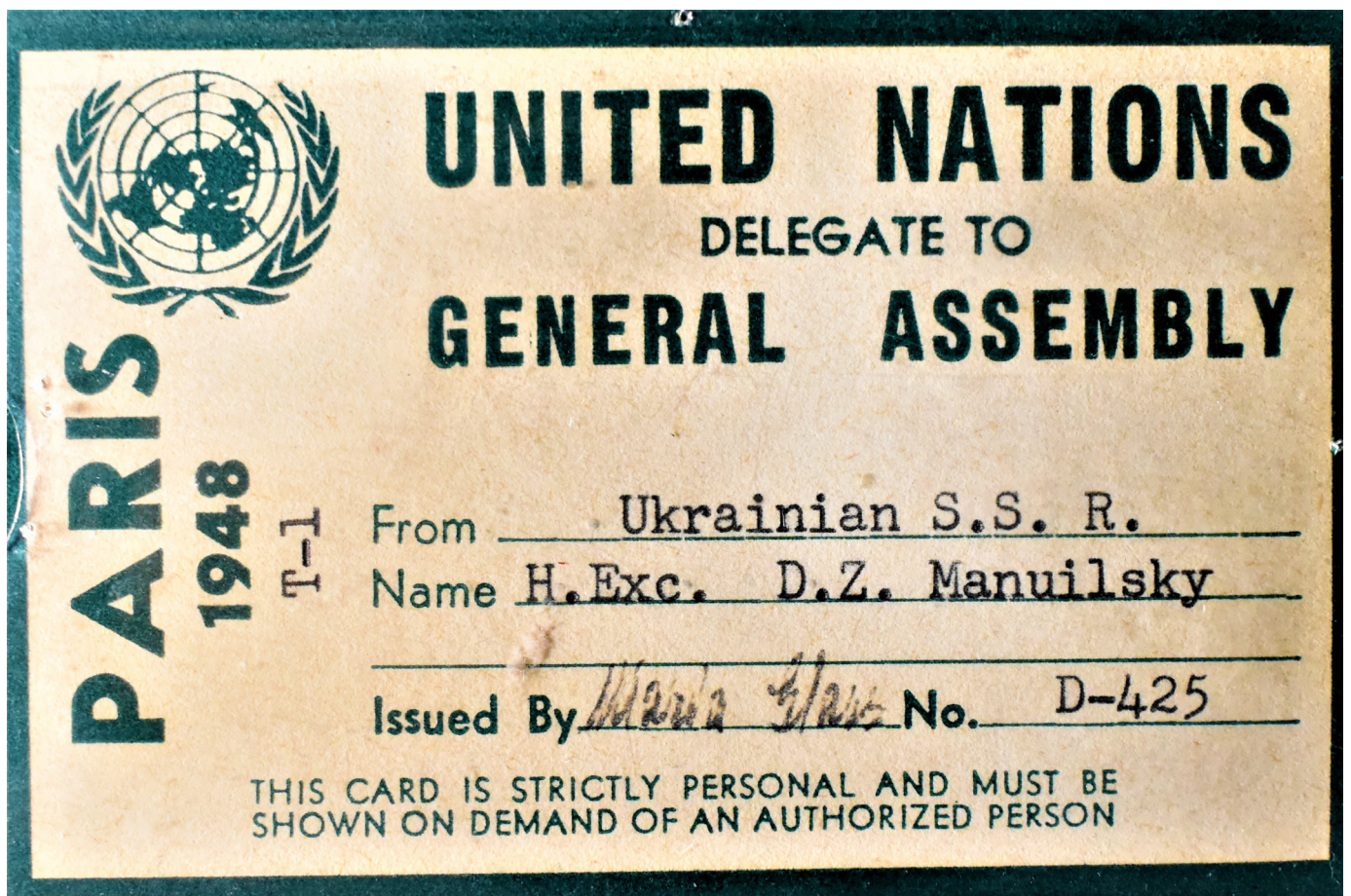
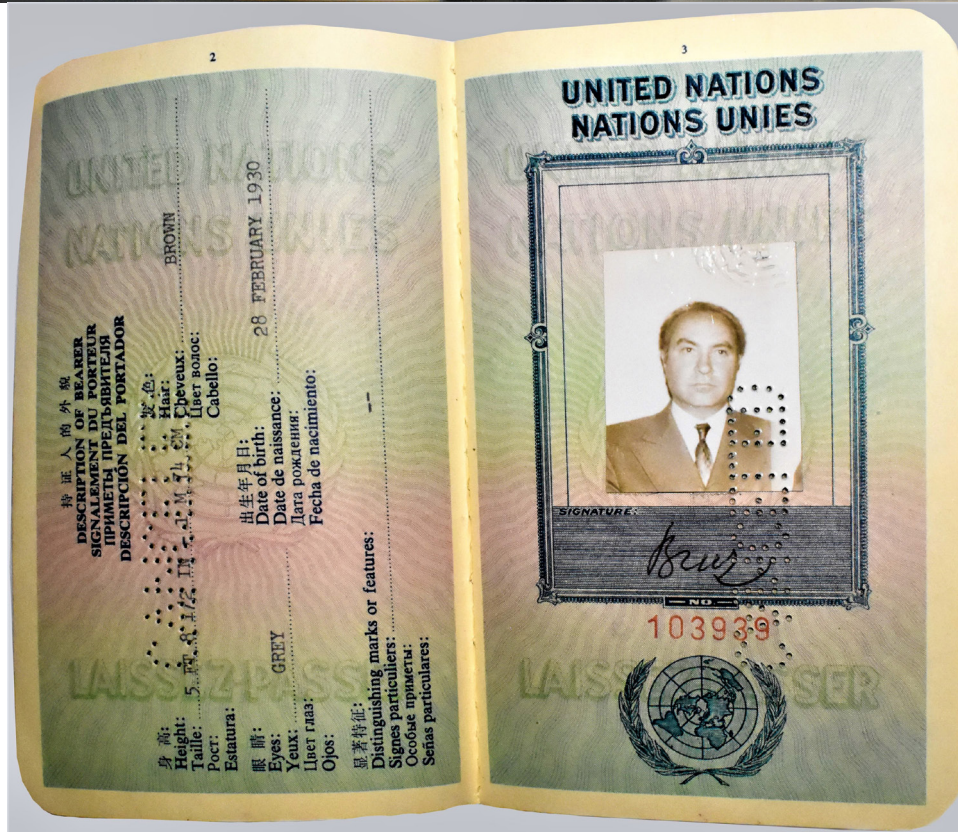

Рис. 1, 2

Рис. 3, 4

Ри. 5, 6

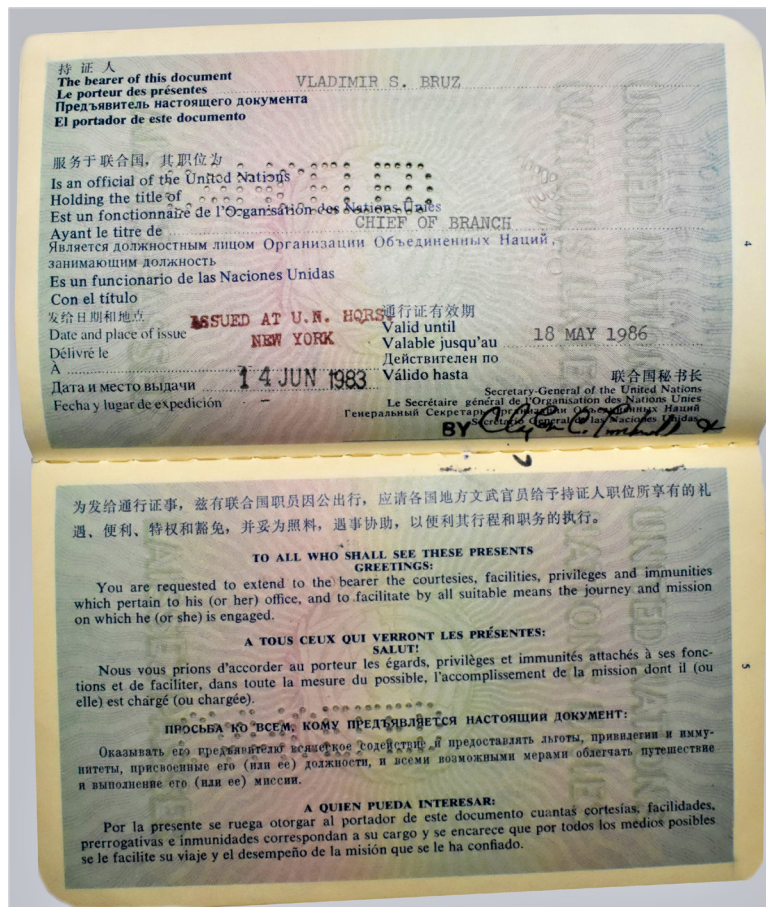

Рис. 7, 8